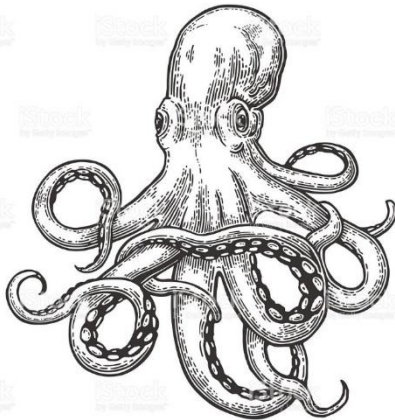

Manu Claeys

Het octopusmodel

Een toekomst voor de democratie

Over het belang van burgerparticipatie én burgeractivisme in
de 21ste eeuw

18 september 2018

Auditorium Thomas More, Mechelen
Sambucusforum/Europa voor de burger

2005: bekendmaking plan voor het rond maken van de Antwerpse ring

Oosterweelverbinding

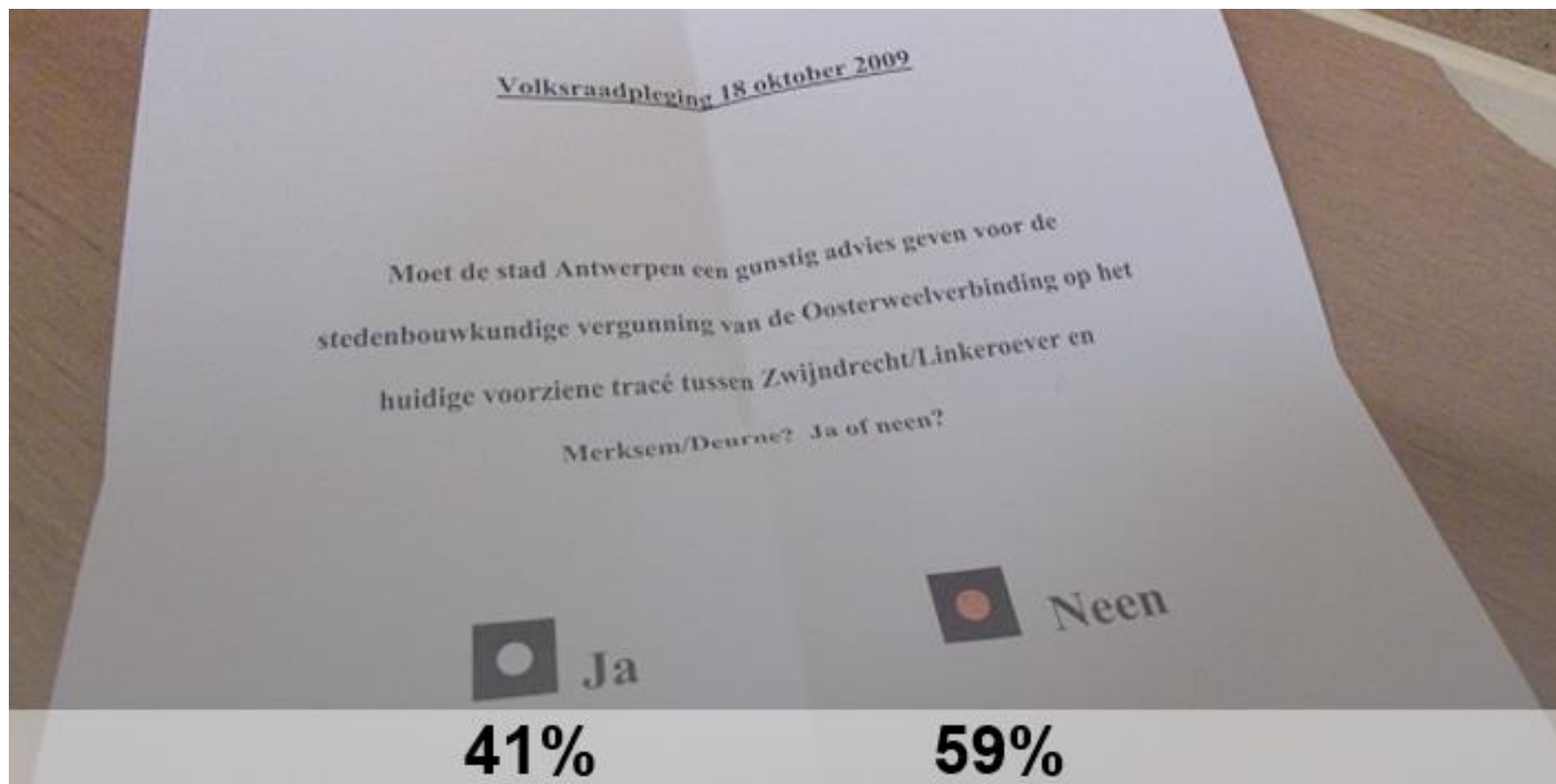
18 rijstroken

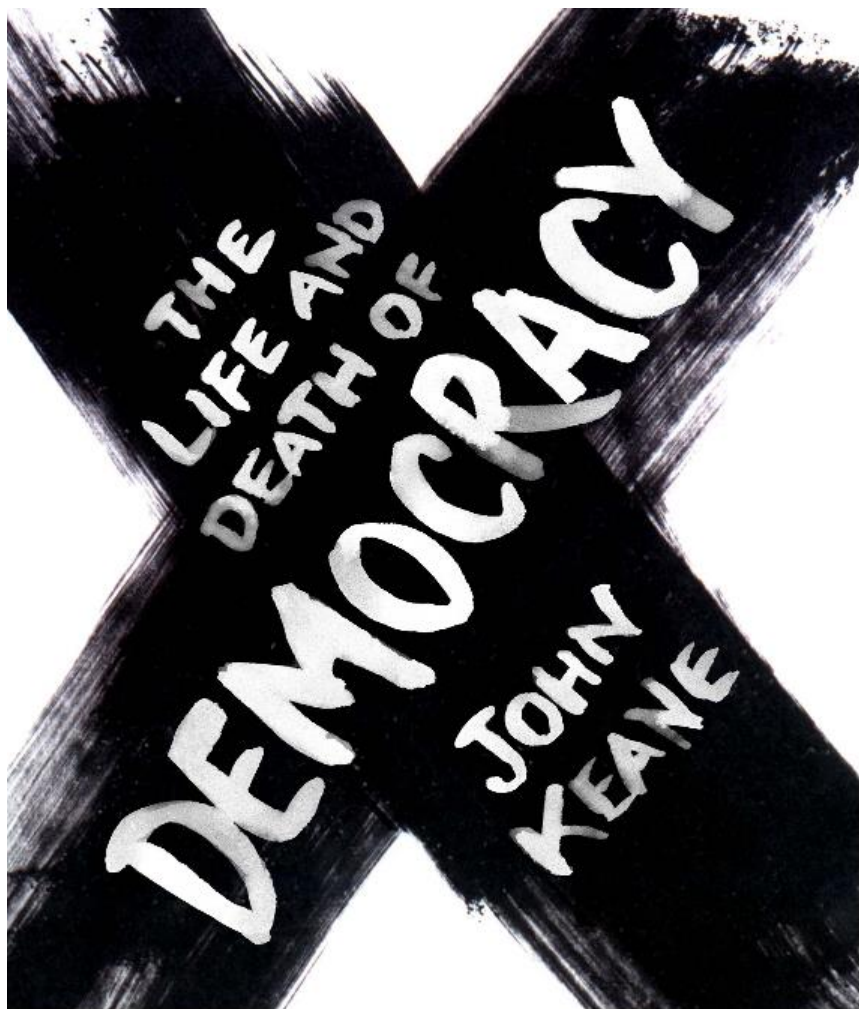
18 oktober 2009: volksraadpleging in Antwerpen

De Oosterweelverbinding wordt weggestemd

Datzelfde jaar 2009, boek John Keane:

‘Monitory Democracy’

Na de Tweede Wereldoorlog beseft: verkiezingen volstaan niet

Nood aan democratische innovatie

→ medezeggenschap door burgers

→ publieke controle van besluitvoering

Vanaf de jaren tachtig: die les weer wat vergeten

- Markt/neoliberalisme: druk op middenveld ('civil society')
- Identiteit: cultuuroorlogen

Verminderde bestuurlijke belangstelling voor politiek burgerschap in de betekenis van medezeggenschap en 'cocreatie'

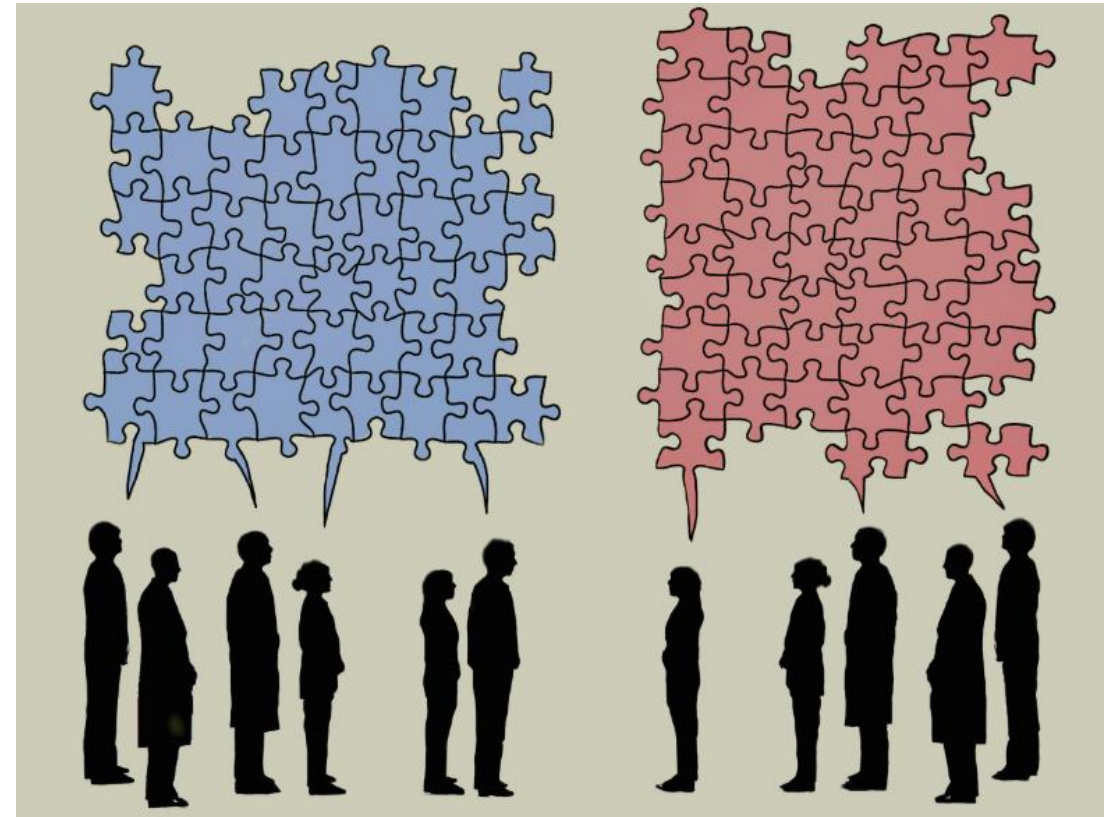
In de plaats: toenemende **polarisering**, economisch, sociaal, cultureel

Representatieve democratie: conflictgedreven
→ nulsomspel + polariserend (stammentwist)

Zero-Sum Game

$$+1 - 1 = 0$$

Polarisering, ogenschijnlijk binaire keuzes

DeMorgen. ▼ **Cult.** Muziek, film, tv, expo ▼ **Zine.** Interview, foto, lifestyle ▼ **DM+** Voor abonnees

VERKIEZINGEN +

Waarom 14 oktober een gele én groene zondag wordt

De Gentse luchtkwaliteit is een kantelpunt in de campagne

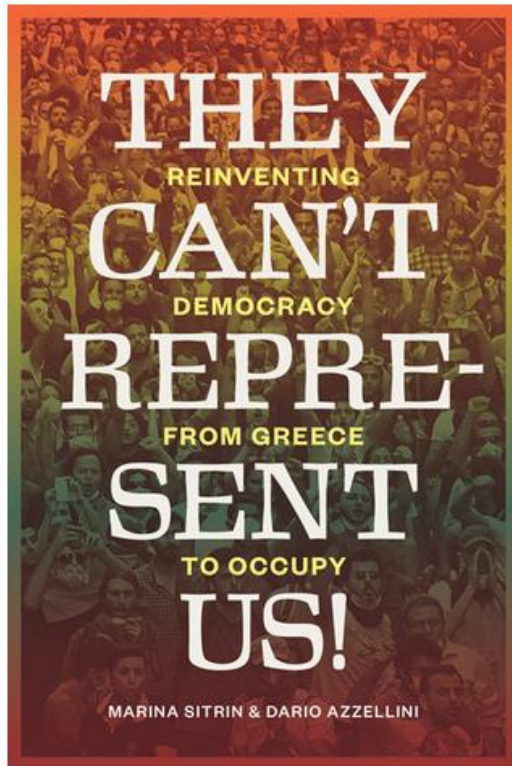
30-08-18, 19.46u - Joël De Ceulaer

Er zijn drie succesvolle politieke modellen die straks om de gunst van de kiezer zullen vechten. Twee ervan zullen op veel plekken goed scoren. Het derde alleen in Mechelen.

Representatieve democratie: illusie → vermeende meerderheden

Marina Sitrin en Dario Azzellini, 2014

Simon Tormey, 2015

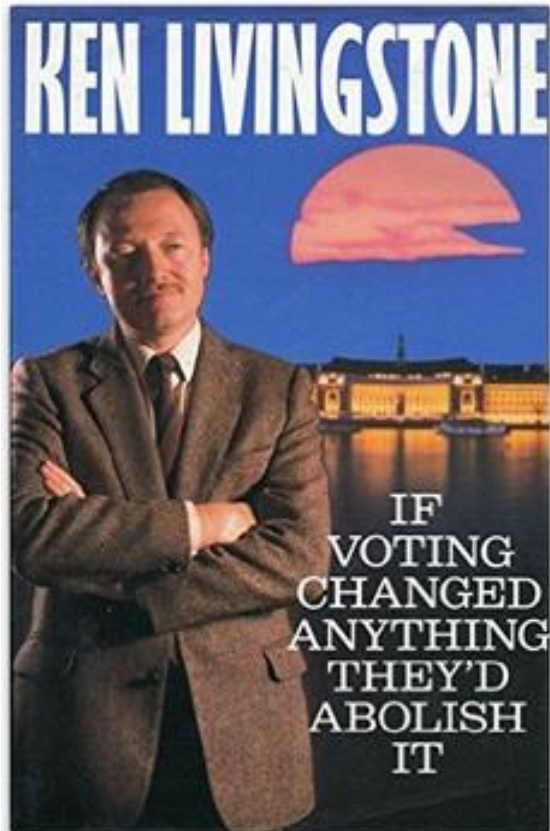
The end of
representative
politics

Simon Tormey

Representatieve democratie: onder druk

Ken Livingstone, 1987

Eurobarometer, 1992

‘For the first time in the European Community 12 level, a clear majority are more dissatisfied (52%) than satisfied (45%) with the way democracy works in their country...’

Welke weg willen we inslaan?

- Sinds de eeuwwisseling: opnieuw toegenomen bestuurlijke interesse voor burgerparticipatie.
- Maar tegelijk: politieke leiders die rechtstreekse relatie met kiezers als essentie van hun handelen beschouwen.

Belangrijke vraag voor ons tijdperk: welke weg willen we inslaan? Die van het populisme waarbij burgers worden gereduceerd tot kiezers of die van bestuurlijke ruimte voor veelzijdig politiek burgerschap?

= twee verschillende vormen van politiek leiderschap

1999, Battle of Seattle

Andersglobalisme: There IS an alternative

'We demand public voice!' We willen medezeggenschap

STRATEN_GENERAAL

een hefboom

STRATEN_GENERAAL
= een hefboom
om via **burgerparticipatie**
mee te werken
aan **duurzame ontwikkeling**

Via deze weg wil **SG**
bijdragen
tot de **bescherming**
en de bevordering van
de **leefkwaliteit**

Leefkwaliteit in zijn breedste
betekenis én samenhang,
over de **klassieke hokjes**

WeerweRk

DenkweRk

NetweRk

VeldweRk

in 1999
op straat verwekt

van ik - jij - wijk - wereld,
ver van het:
ik & hier & nu - belang

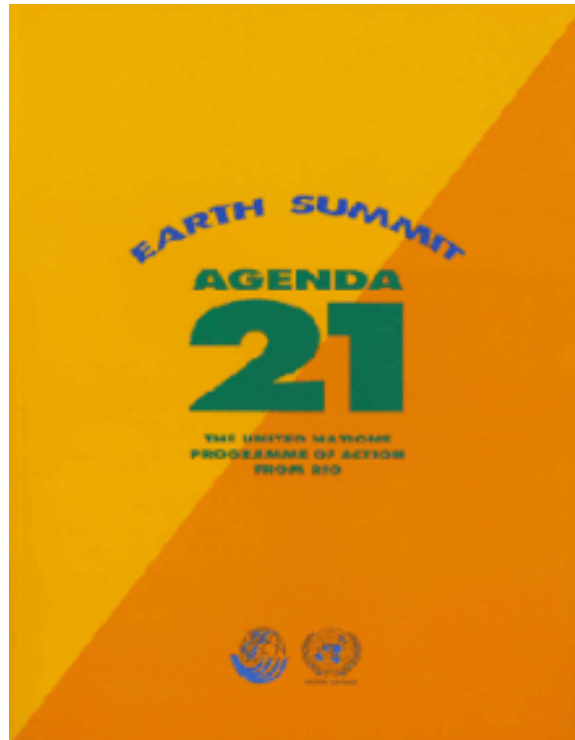
met een bijzondere
aandacht voor wie onmon-
dig en kwetsbaar is: van de
natuur tot
achtergestelde buurten,

van kansarme jongeren tot
de toekomstige generaties,
...op basis van **duurzaam-
heid en dierbaarheid**
= de wereld een warm hart
toedragen

1992, Agenda 21

UN Conference on Environment and Development

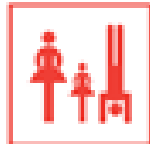

1999, Antwerpen

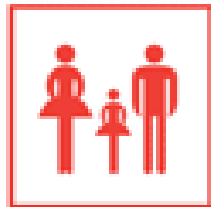
STRATEN_GENERAAL
een hefboom

WeerweRk

DenkweRk

NetweRk

VeldweRk

Weerwerk tegen Oosterweelverbinding

Bij de volksraadpleging van 19 oktober 2009 stemde Antwerpen tegen de Oosterweelverbinding op het BAM-tracé dwars door de stad.

stRaten-generaal vindt inspraakprocedures erg belangrijk. Ze bieden iedereen de kans om uit te leggen waarom hij of zij het ergens niet mee eens is en hoe het eventueel anders kan. In december 2005 tekende stRaten-generaal bezwaar aan tegen de Oosterweelverbinding met viaduct. Terrecht, zo bleek later.

In de zomer van 2014 organiseerde de Vlaamse overheid over hetzelfde tracé opnieuw een - wettelijk voorgeschreven - openbaar onderzoek. stRaten-generaal diende een bezwaarschrift in tegen de inmiddels aangepaste Oosterweelverbinding. Dit document is, behalve een kritiek op het BAM-tracé, ook een aanklacht tegen bestuurlijke vooringenomenheid ten voordele van een regeringsproject.

stRaten-generaal komt op voor leefbaarheid in de stad, maar ook voor behoorlijk bestuur. Beide verzuchtingen krijgen een concrete vertaling in dit bezwaarschrift, dat erin slaagt om behalve relevant ook boeiend en verbandend te zijn. Veel leesplezier.

stRaten-generaal is een Antwerps bewonerscollectief dat draait op vrijwilligerschap. Dit bezwaarboek bieden wij aan tegen kostprijs. Hartelijk dank aan wie meer wil geven!

Straatago vzw BE84 0013 4785 0059

Manu Claeys & Peter Verhaeghe

ON ACCUSE NO EXCUSE

ademoos.be

**HET BAM-TRACÉ?
STEM NEE!**

ELKE STEM TELT OP 18/10

Denkwerk: alternatieven

OVERKAPTE STADSSNELWEGEN ZIJN DE TOEKOMST

TUNNELCONGRES 2

*Massatransport, stadsontwikkeling
en gezondheid in een groeiend Antwerpen*

Woensdag 7 maart 2012
Provinciehuis Antwerpen (Koningin Elisabethlei 22)

Netwerk: samen met anderen

Allemaal **SAMEN** op **04 MEI!** Voor Meccano-tracé + Overkapping!

Alle info: www.ademloos.be en www.facebook.com/ademloos

Park Spoor Oost
Kievitsnest
Notenkrakers

OpenZuidopen

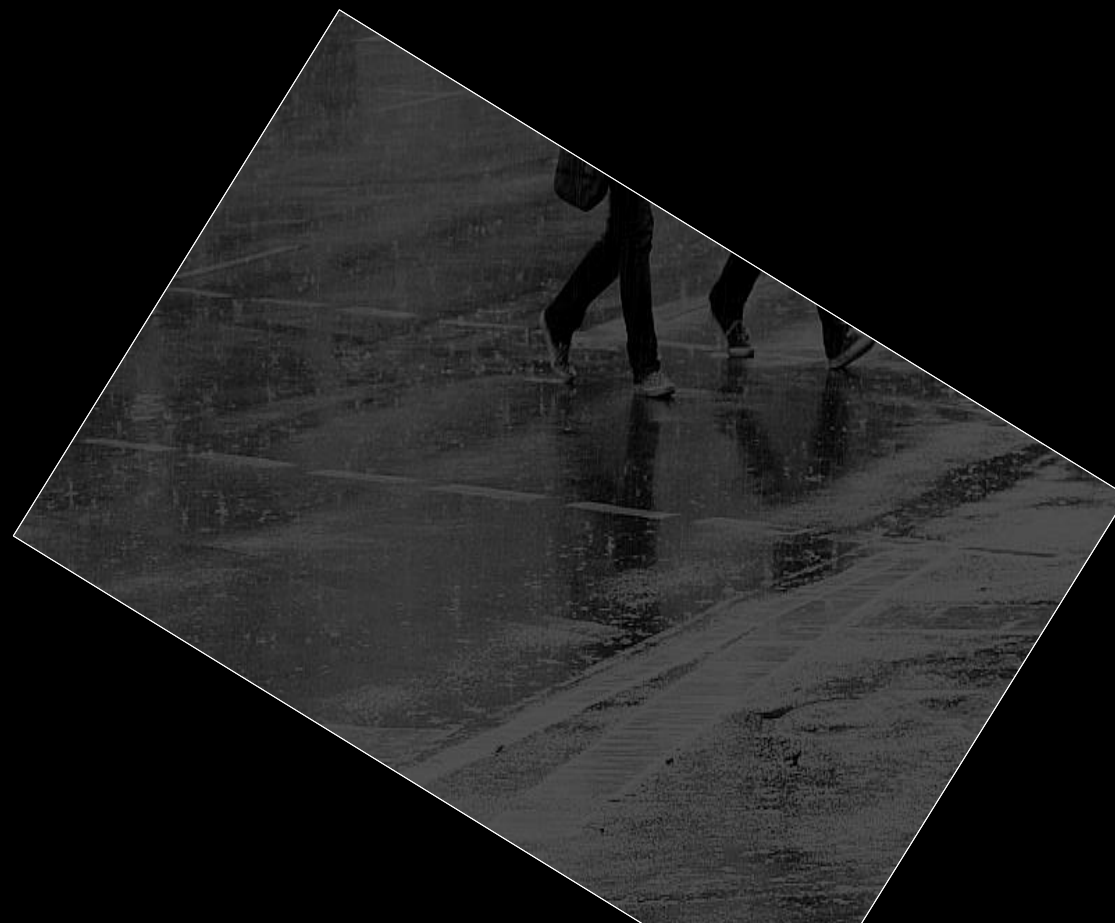
Veldwerk: actie

foto: Gaston Meskens

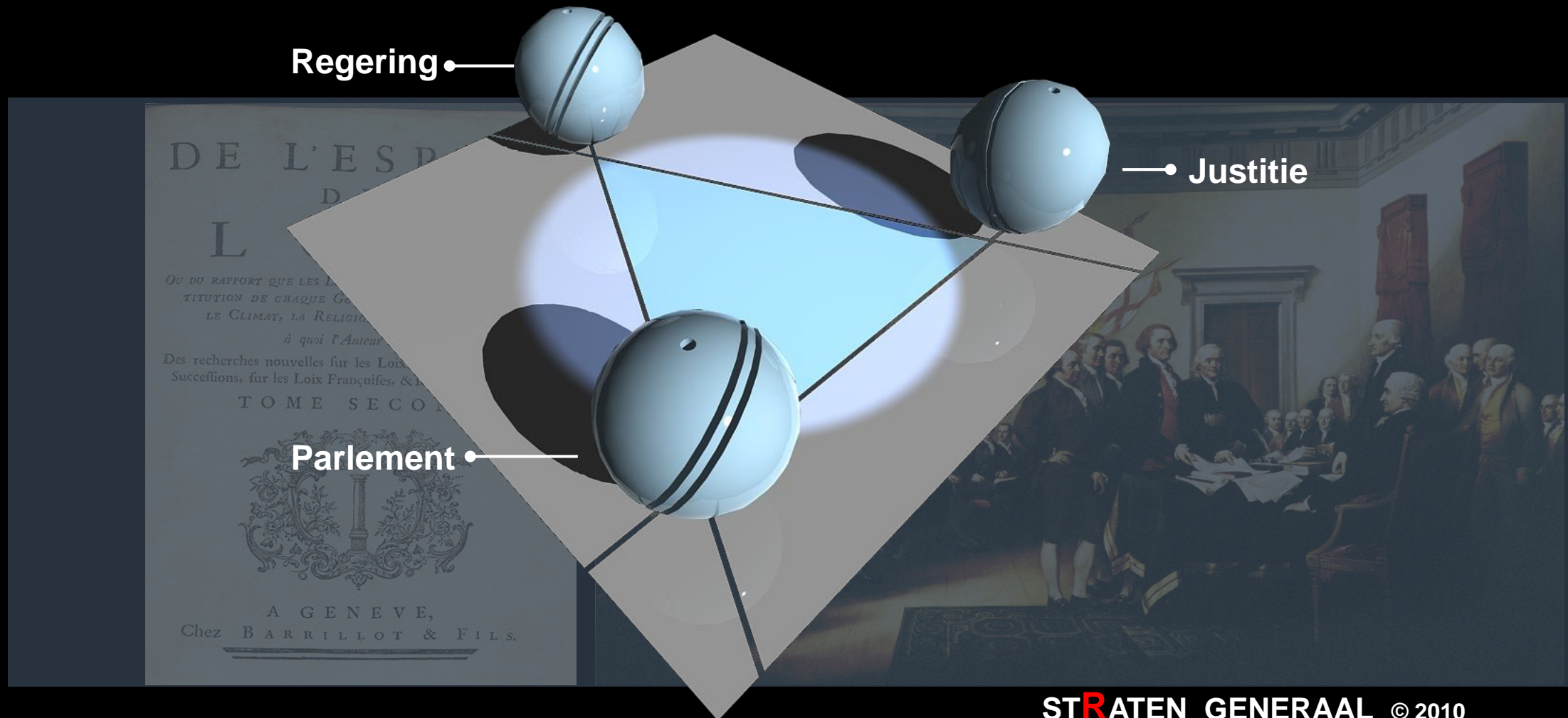
Netwerk nog anders bekeken

Binnen welke maatschappelijke en politieke context situeert zich dit conflict?

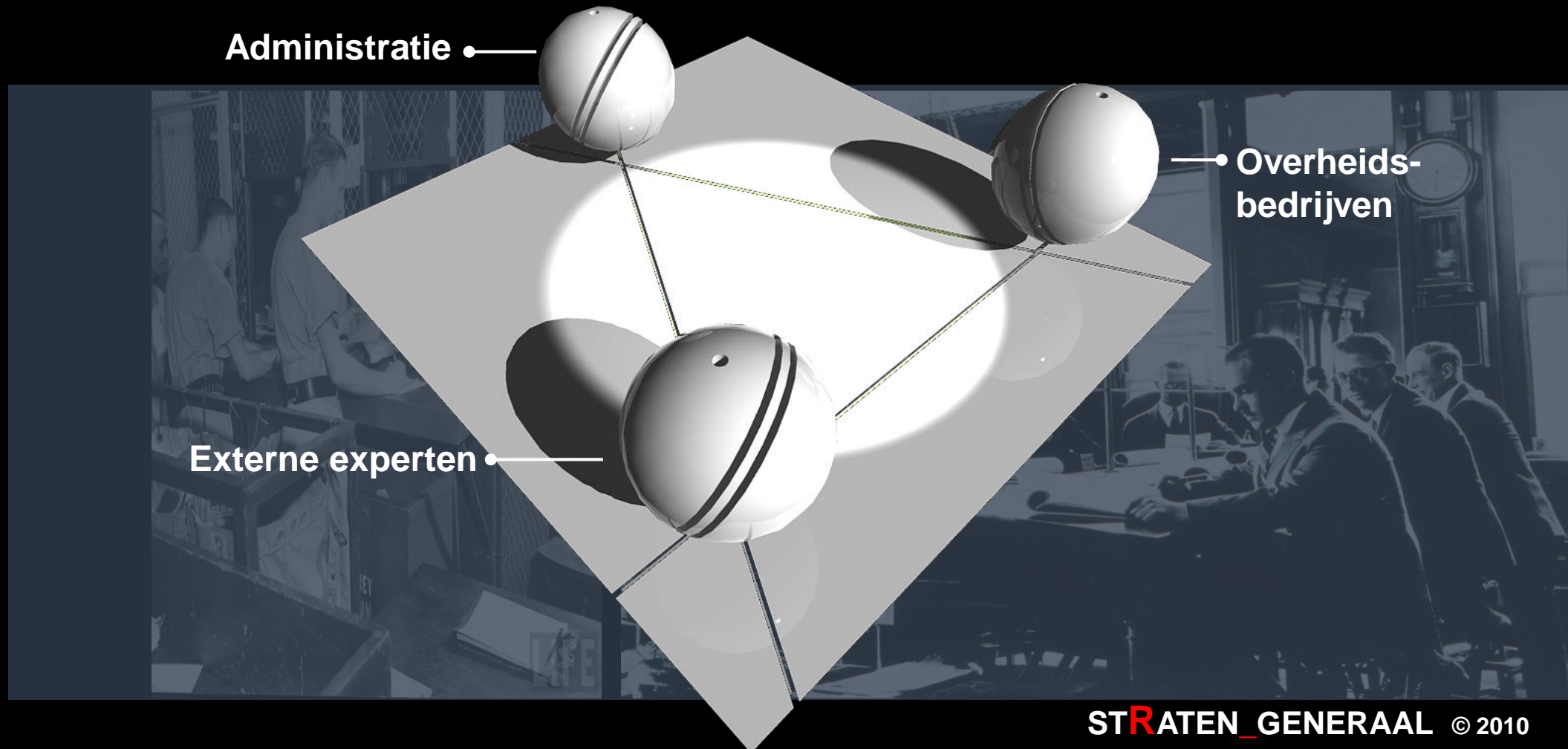
► 18de eeuw: trias politica

Basis van de moderne democratie: scheiding der machten

► 19de eeuw: uitvoerende macht creëert staatsapparaat (natiestaten)

Uitbouw onderaanneming van bestuur

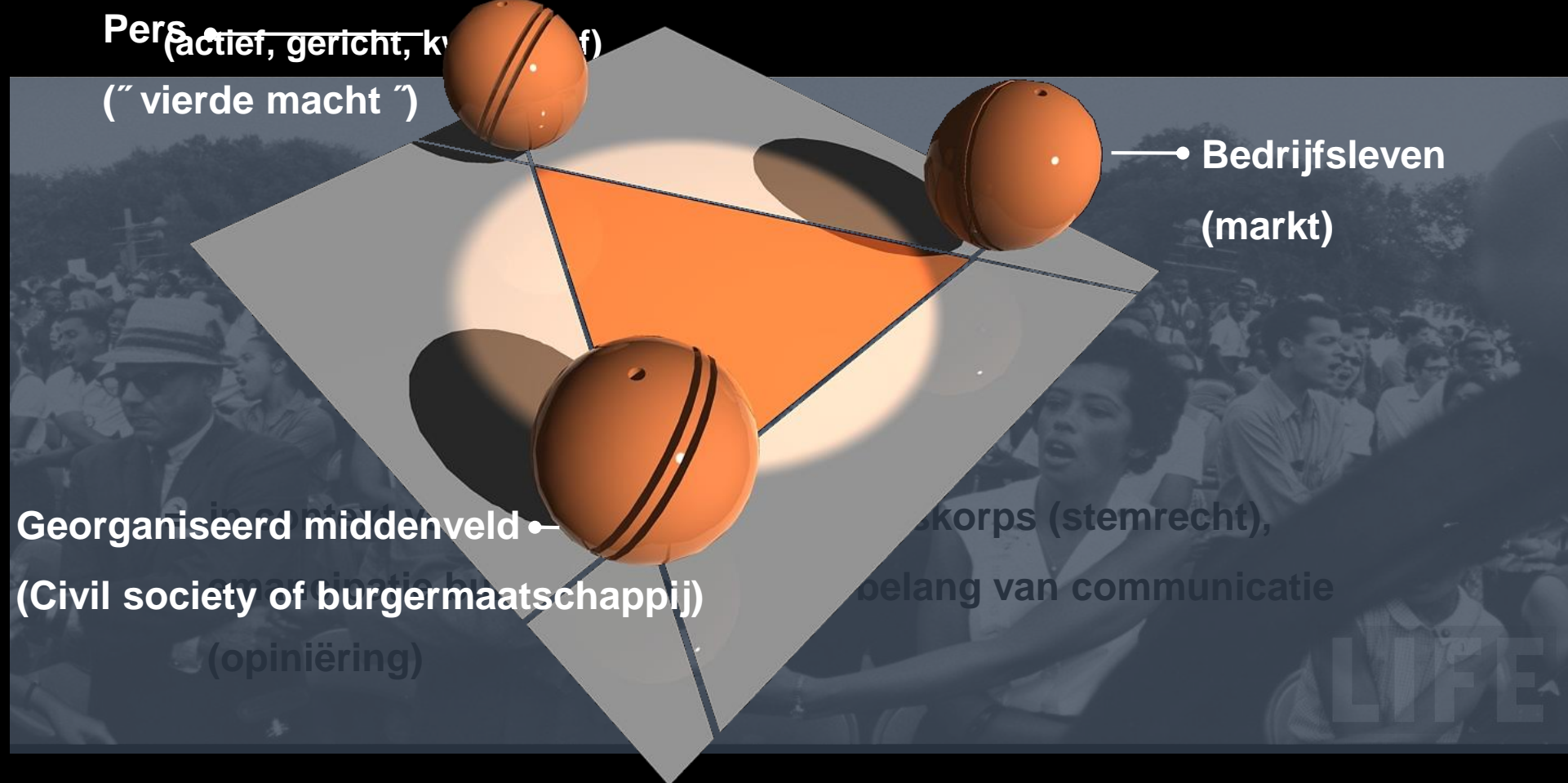

► 20ste eeuw: verbreding burgerlijk engagement:

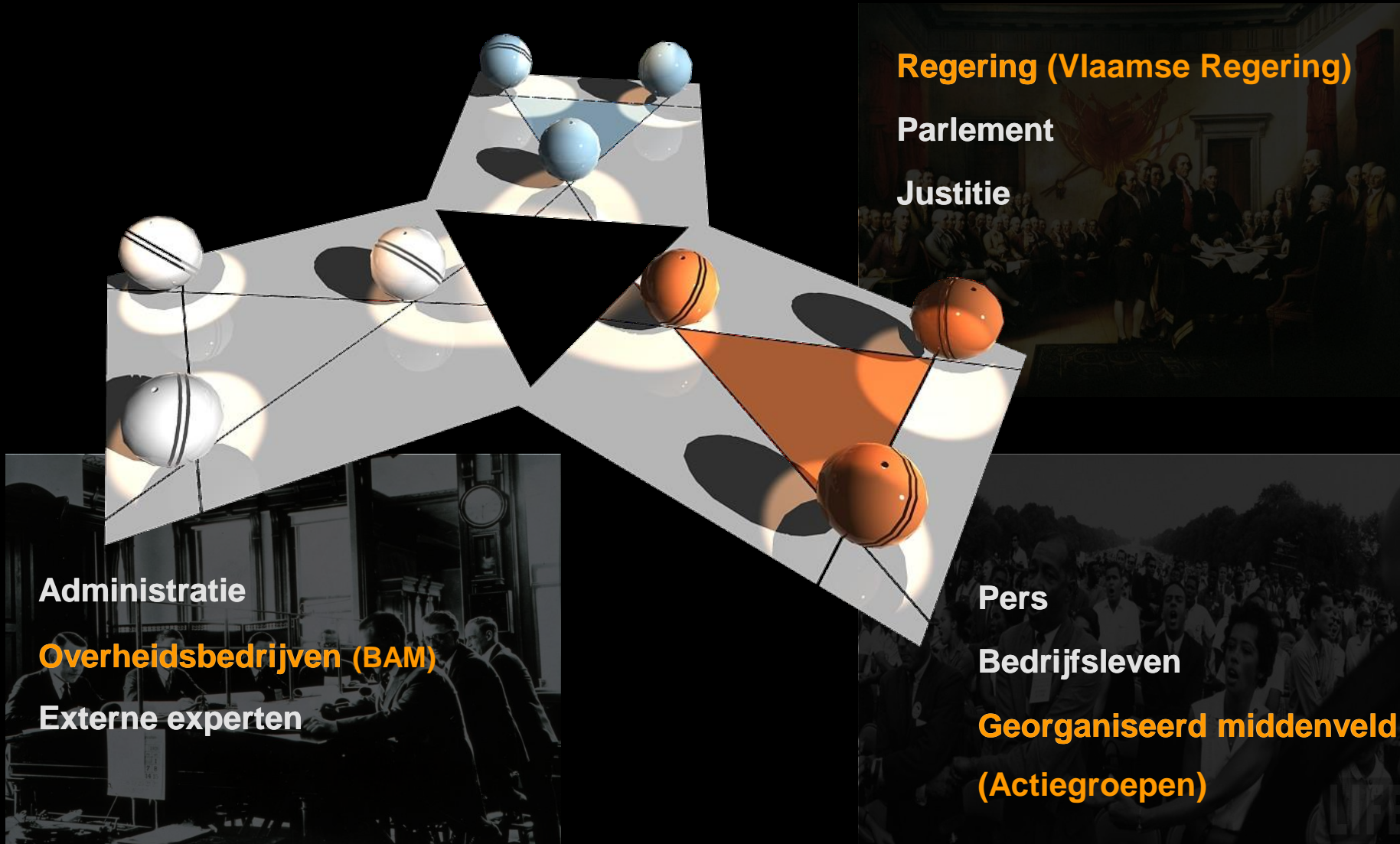
Basisdemocratie: participatie verfijnt representatie

behalve aanduiden beroepspolitici (passief, anoniem en kwantitatief proces)

ook concrete deelname door burger aan politieke besluitvorming

Negen politieke machten

Februari 2009: contract voor *De negende macht*

Uit mail naar uitgever, 19 januari 2009:

- *Uitgangspunt is een historische analyse van de verhouding tussen de negen belangrijkste actoren in elke democratie.*
- *Pas in de 20ste eeuw zagen we de groei van de moderne democratie zoals we die nu beleven, met toevoeging van een laatste driehoek van democratische krachten: de pers, het bedrijfsleven, het georganiseerde middenveld.*
- *Deze derde driehoek vormt een essentiële tegenmacht in de democratie. De individuele burger is daartoe niet in staat.*

Succes tegenmacht

November 2009: 10 jaar stRaten-generaal (stuurgroep)

Echter: 2013

Bezwaarschrift augustus 2014 bij openbaar onderzoek GRUP Oosterweelverbinding

Bij de volksraadpleging van 18 oktober 2009 stemde Antwerpen tegen de Oosterweelverbinding op het BAM-tracé dwars door de stad.

stRaten-generaal vindt inspraakprocedures erg belangrijk. Ze bieden iedereen de kans om uit te leggen waarom hij of zij het ergens niet mee eens is en hoe het eventueel anders kan. In december 2005 tekende stRaten-generaal bezwaar aan tegen de Oosterweelverbinding met viaduct. Terecht, zo bleek later.

In de zomer van 2014 organiseerde de Vlaamse overheid over hetzelfde tracé opnieuw een – wettelijk voorgeschreven – openbaar onderzoek. stRaten-generaal diende een bezwaarschrift in tegen de inmiddels aangepaste Oosterweelverbinding. Dit document is, behalve een kritiek op het BAM-tracé, ook een aanklacht tegen bestuurlijke voortingnomenheid ten voordele van een regeringsproject.

stRaten-generaal komt op voor leefkwaliteit in de stad, maar ook voor behoorlijk bestuur. Beide verzuchtingen krijgen een concrete vertaling in dit bezwaarschrift, dat erin slaagt om behalve relevant ook boeiend en verbazend te zijn. Veel leesplezier.

stRaten-generaal is een Antwerps bewonerscollectief dat draait op vrijwilligerschap. Dit 'bezwaarboek' bieden wij aan tegen kostprijs. Hartelijk dank aan wie meer wil geven!

Straatego vzw BE84 0013 4785 0059

Manu Glaeys & Peter Verhaeghe

**ON ACCUSE
NO EXCUSE**

**Bezwaarschrift stRaten-generaal
bij het voorlopig vastgestelde
GRUP Oosterweelverbinding**

**Manu Glaeys & Peter Verhaeghe
14 augustus 2014**

ON ACCUSE NO EXCUSE

4 mei 2014: stRaten-generaal & Ademloos: 'Stappen om te overkappen'

5 mei 2014: publieksvoorstelling Ringland in de Roma

Lancering fotoboek, 12 maart 2015

jubiläumcongres

DEMOCRATIE VANDAAG

Nieuwe mogelijkheden voor overheid en burgers

Woensdag 19 november 2014

Koninklijk Atheneum Antwerpen - Rooseveltplaats

Deelname gratis

ter gelegenheid van 15 jaar stRaten-generaal

programma

DEMOCRATIE VANDAAG

Nieuwe mogelijkheden voor overheid en burgers

13.00 u ontvangst

13.30 u inleiding

Deel 1 De democratie voorbij?

13.40 u socioloog Luc Huyse

+ korte getuigenis: bewonersinspraak Sint-Andries 1975-1999

14.15 u politicologe Karen Celis

+ korte getuigenis: een fonds voor creatie van sociaal-ruimtelijke meerwaarde

14.45 u debat + vragen zaal (moderator Werner Trio, VRT-journalist)

15.30 u koffiepauze

Deel 2 Uit het paradijs waait de storm?

16.00 u filosoof Thomas Decreus

16.25 u filosoof Gaston Meskens

+ korte getuigenis: inspraak en rechtspraak

16.55 u advocate Griet Cnudde

17.15 u debat + vragen zaal

18.00 u einde + broodjespauze

Deel 3 G1000 Antwerpen - deliberatieve democratie als toekomstideaal?

18.30 u praktijksessie o.l.v. Harm van Dijk (Van Harthe centrum voor CoCreatie)

20.30 u einde congres met feestelijke afsluiting

info en inschrijving via www.stratengeneraal.be of mailen naar info@stratengeneraal.be

Analyse: politieke machtsdeling is de toekomst

Democratisering van politieke deelname:

- **collectieve** expertise/intelligentie
= user generated content – wisdom of the crowds – connectivity – open innovation - ...
- verhoogde **transparantie**
< > ijzeren wet van de oligarchie/partijlogica
- **horizontale** besluitvorming/decentralisering
< > hiërarchische denken

Context: hogere scholingsgraad + digitale revolutie

Analyse na tien jaar Oosterweelstrijd

1. Wat niet (langer) deugt / wat tekortschiet:

- (partij)politiek als nulsomspel: conflictgericht, achterhaalde notie leiderschap; **efficiëntie**?
- burger laat zich moeilijk representeren; **legitimatie**?

2. Uitweg: structureel andersoortige invulling → machtsdeling, burgerparticipatie

- verkiezingen: minimum minimorum, maar zie 1.
- beleidsvoorbereidende en beleidscorrigerende participatie: burgerpanels, hoorzittingen, werkbanken, rechtsprocedures, ...

3. Activisme: verbeelding aan de macht

Burgers bepalen de richting, besturen het tempo

2015-2016: druk opvoeren

December 2015: begin van kentering
Vlaamse regering stelt leefbaarheidsintendant aan
= signaal: wil tot samenwerking met burgers

15 maart 2017: Toekomstverbond tussen Vlaamse regering, stad Antwerpen en drie burgerbewegingen

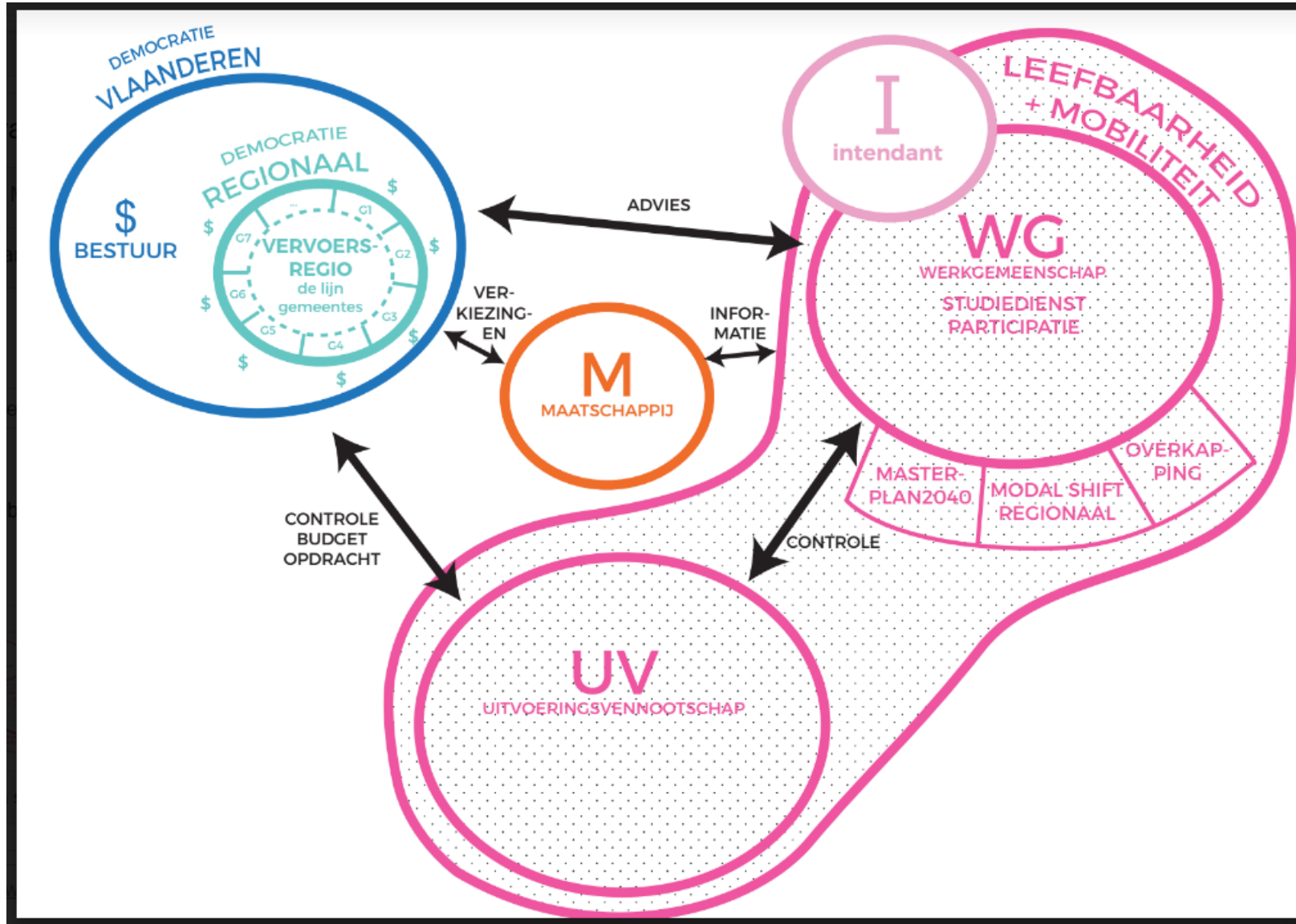

Toekomstverbond

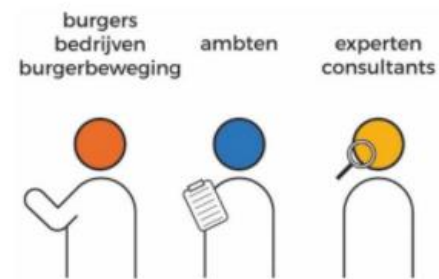
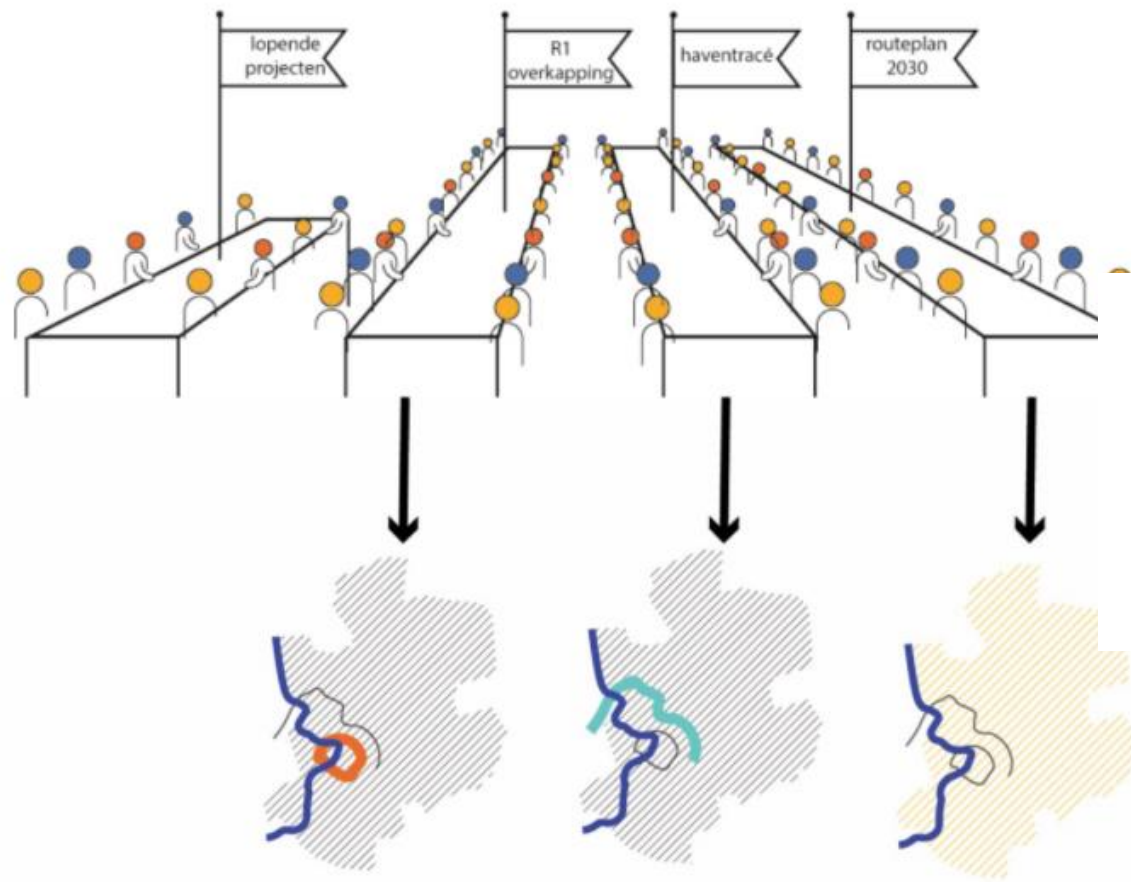
Hoe de samenwerking vorm krijgt

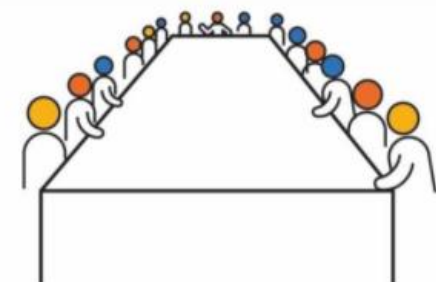
Nieuwe werkgemeenschap

Daarin: werkbanken Toekomstverbond

Werkbank samengesteld uit burgers, economische actoren, burgerbewegingen, ambtenaren, experts en consultants

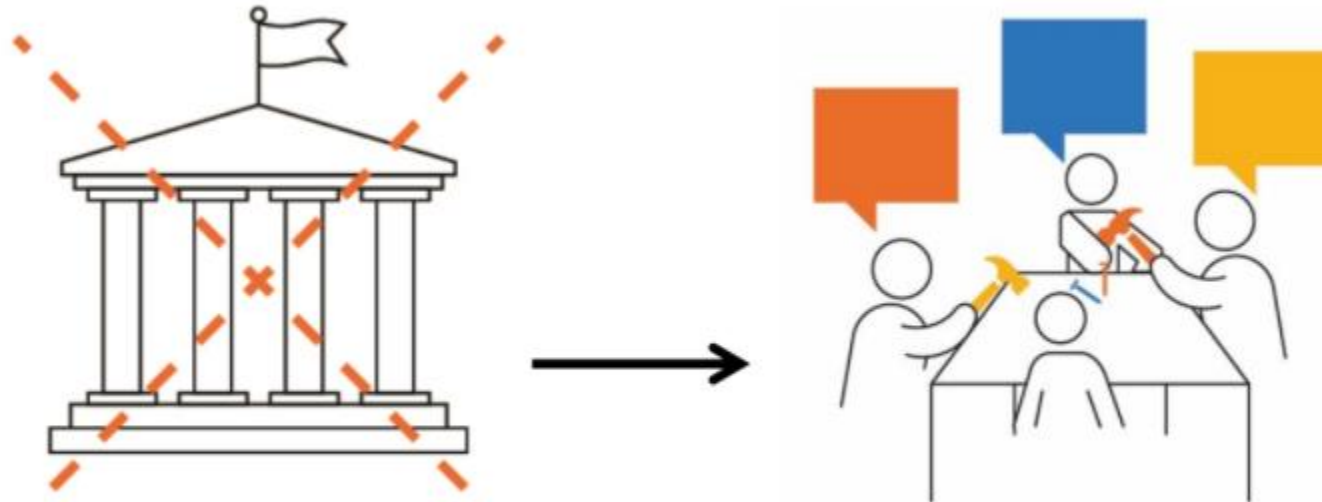

4 werkbanken: 3 gebiedsgerichte en 1 voor lopende projecten

In die werkbanken: vijf machten werken samen

- Administratie
- Overheidsbedrijf BAM
- Experts (intern en extern)
- Bedrijfsleven
- Burgers

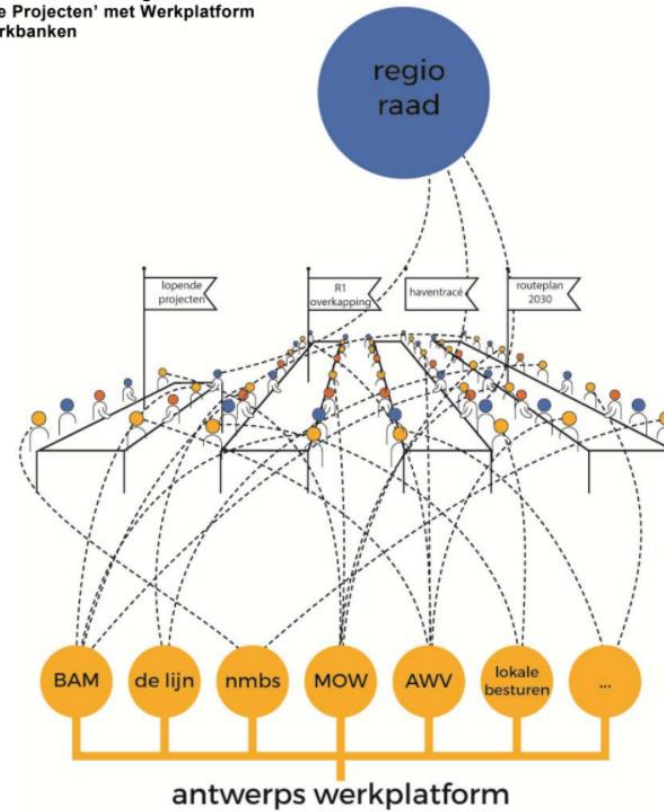
Werkbank = werken (workshop)

Geen instelling of praatbarak, maar werkbank waar gewerkt, getekend en gerekend wordt

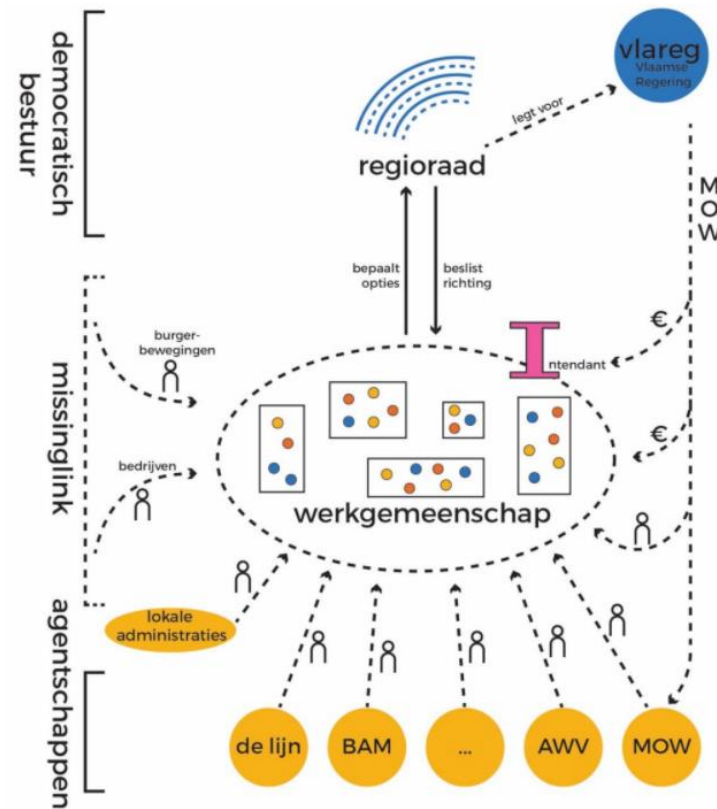
Vier werkbanken = werkgemeenschap

Werkbank 'R1 Overkapping'
Werkbank 'Haventracé'
Werkbank 'Routeplan 2030' voor Regioraad
Werkbank 'Lopende Projecten' met Werkplatform
Overlap tussen Werkbanken
Verdere stappen

Werkgemeenschap = missing link tussen besturen en administraties

Werkgemeenschap

Peter Godfrey-Smith: *Other Minds*, december 2016
→ recensie in The Guardian, 15 maart 2017

Acht armen: politiek burgerschap = meer dan kiezerschap

Burgerparticipatie

- Kiezer (verkiezingen)
- Deliberant (burgerpanel)
- Stakeholder (werkbank)
- Verzoeker (procedures)

Activisme

- Pionier
- Dissident
- Journalist
- Rebel

De politieke burger, in Oosterweeldossier

Participant

- **Kiezer** (verkiezingen)
- Deliberator (burgerpanel)
- **Stakeholder** (werkbank)
- **Verzoeker** (procedures)

Activist

- **Pionier**
- **Dissident**
- **Journalist**
- **Rebel**

Toekomstverbond: de werkbank staat centraal

Burgerparticipatie

- Kiezer (verkiezingen)
- Deliberant (burgerpanel)
- Stakeholder (**werkbank**)
- Verzoeker (procedures)

Activisme

- **Pionier**
- Dissident
- Journalist
- Rebel

Werkbank overkapping ring

26 juni 2018: eerste tastbare resultaten Toekomstverbond

EEN OVERKAPPING

PERSBERICHT VLAAMSE REGERING: TOEKOMSTVERBOND WORDT CONCREET IN 18 LEEFBAARHEIDSPROJECTEN

👤 Toekomstverbond - © 26/06/2018

Het politiek stuurcomité heeft 18 leefbaarheidsprojecten voor de Antwerpse ringzone geselecteerd, samen goed voor een investering van € 1,25 miljard. Concreet gaat het over overkappingsprojecten, maar ook over fietsbruggen en ambitieuze groen- en parkprojecten.

Besluitvorming abortus, Ierland

Burgerparticipatie

- Kiezer (**verkiezingen**)
- Deliberant (**burgerpanel**)
- Stakeholder (werkbank)
- Verzoeker (procedures)

Activisme

- Pionier
- Dissident
- Journalist
- Rebel

Najaar 2016 – voorjaar 2017: Citizen's Assembly Ireland: abortus?

Mei 2018: referendum

INLEIDING

7

HOOFDSTUK 1

DE VERLOREN JAREN

23

HOOFDSTUK 2

DE FALENDE DEMOCRATIE

71

HOOFDSTUK 3

DE ILLUSIE VAN REPRESENTATIE

119

HOOFDSTUK 4

**HET OCTOPUSMODEL:
EEN TOEKOMST VOOR DE DEMOCRATIE**

169

HOOFDSTUK 5

**BURGERPARTICIPATIE:
DEELNEMEN AAN DE PROCEDURES**

253

HOOFDSTUK 6

**DE ACTIVIST:
VERBEELDING AAN DE MACHT**

283

HOOFDSTUK 7

DE KWETSBARE PLANT

309

LEESWIJZER

341

NOTEN

345

Ruimte voor politiek burgerschap

HOOFDSTUK 4
**HET OCTOPUSMODEL:
EEN TOEKOMST VOOR DE DEMOCRATIE**

169

HOOFDSTUK 5
**BURGERPARTICIPATIE:
DEELNEMEN AAN DE PROCEDURES**

253

HOOFDSTUK 6
**DE ACTIVIST:
VERBEELDING AAN DE MACHT**

283

Het octopusmodel

Een toekomst voor de democratie

In het octopusmodel hoeven burgers niet langer toeschouwers te blijven bij de partijpolitieke strijd van anderen, machteloos toekijkend en zich uiteindelijk afwendend. Ze worden zelf politieke actoren, op vele manieren. Democratische intelligentie en rechtvaardigheid leg je niet op van bovenaf, je bouwt ze op door overheden en burgers slim te laten samenwerken.

Het octopusmodel

Nood aan andere vormen van politiek leiderschap

P. 259:

‘In dat model is dit de bottomline: politici moeten hun rol kunnen herdefiniëren, opdat politiek burgerschap veel meer kan inhouden dan het loutere weggeven van die ene stem om de zoveel jaar. Burgerparticipatie *tijdens* de legislatuur moet de norm worden.’

Nikuyah Walker,
The Guardian,
7 augustus 2018

Interview

**Charlottesville's first black female
mayor: 'We're not a post-racial nation'**

Lois Beckett in Charlottesville, Virginia

What I made clear was that one person can't do this work. Don't vote for me and then go home until the next election. You have to be an active participant in a true democracy. Every time I spoke, that was what I ended with.

Burgerparticipatie?

- ‘Dat is ingewikkeld, moeilijk, lastig’
- ‘Is consensus wel mogelijk?’
- ‘Hebben burgers wel voldoende expertise?’
- ‘Het zijn altijd de luidste roepers...’

Dit geldt evengoed voor de representatieve democratie...